

Naakte spiritualiteit

Naakte spiritualiteit

*Leven met God vanuit
twaalf eenvoudige woorden*

Brian McLaren

 Brandaan

Copyright © 2022 Uitgeverij Brandaan, Amersfoort

Tenzij anders is aangegeven, zijn de bijbelteksten in deze uitgave afkomstig uit de NBV21, © Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap 2021.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een databank, of doorgegeven in welke vorm dan ook – elektronisch, mechanisch, gekopieerd, gescand of op enige andere wijze – behalve voor korte citaten in recensies of artikelen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 94 6005 064 0

NUR 728, 707

Vertaling: Truus van der Meiden-Smilde

Vormgeving omslag en binnenwerk: Studio Mol

Copyright original © 2010 by Brian D. McLaren. *Naked Spirituality: A Life With God in Twelve Simple Words* by Brian McLaren. Published by Hodder & Stoughton, London. Translated and printed with permission. All rights reserved.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Inleiding	12
1. Spirituele ervaringen en spirituele ervaring	16
2. Maar ik ben wel spiritueel	26
3. Twaalf eenvoudige woorden	34
Deel I	
Eenvoud – het seizoen van spirituele bewustwording	45
4. Hier: meteen beginnen	48
5. Hier: het mysterie een naam geven	57
6. Dank: het geluk van waardering geven	69
7. Dank: Danyenu – het is genoeg, en er is toch nog meer!	78
8. O: oefenen in jubelen	85
9. O: niet slechts een woord, maar een manier van leven	96
Deel II	
Complexiteit – het seizoen van spiritueel sterker worden	109
10. Sorry: heiliger dan ik echt ben?	112
11. Sorry: het ontketenen van onze eigen wording	120
12. Help: spirituele jiu-jitsu	131
13. Help: tappen uit de stroom van kracht	143
14. Alstublieft: minstens twee harten bekommeren zich	155
15. Alstublieft: de brancard dragen	163

Deel III	
Verbijstering – het seizoen van spirituele overleving	175
16. Wanneer: hoelang kan ik dit volhouden?	178
17. Wanneer: overleven wordt onderschat	186
18. Nee: de leegte breidt zich uit	193
19. Nee: boos op God	200
20. Waarom: als je bij nul bent aangekomen	208
21. Waarom: de vraag openhouden	218
Deel IV	
Harmonie – het seizoen van spirituele verdieping	227
22. Ziehier: het tevoorschijn komen van een meditatieve geest	231
23. Ziehier: geloofsvertrouwen voorbij het geloof	243
24. Ja: een universele spirituele roeping	250
25. Ja: houd je van mij?	255
26. [...]: naakt, slechts gekleed in stilte	263
27. [...]: de cirkel is rond	272
Nawoord: de zee waar alle rivieren in uitstromen	283
Bijlage 1: oefenen in een groep	285
Bijlage 2: lichaamsgebeden	289
Bijlage 3: twaalf eenvoudige gebeden	291
Noten	295
Literatuur	314

Voorwoord

Hij was naakt.

In het volle daglicht. In de kerk.

Hij had al zijn kleren uitgedaan – voor de ogen van de plaatselijke bisschop, voor de ogen van zijn burens en vrienden, voor de ogen van zijn boze vader. Zo stond hij daar tegenover iedereen. ‘Ik ga naakt mijn naakte Heer ontmoeten,’ zei hij.

Wij kennen hem als Sint Franciscus. Maar toen was hij nog gewoon Giovanni Francesco di Bernardone, een jonge man die terechtstond in de hal van de kerk Santa Maria Maggiore in Assisi in Italië. Terwijl hij zich daar zo blootgaf, leek hij meer een kandidaat voor verplichte opname in een inrichting, dan voor bevordering tot een heilige.

Zijn vader was een welvarend koopman in fijne stoffen. Dat was gewaardeerde handelswaar in het begin van de dertiende eeuw, omdat een goed kostuum steeds belangrijker werd voor hen die hoger op de sociaaleconomische ladder wilden komen. Hij had Franciscus ervan beschuldigd dat die een deel van zijn koopwaar had verkocht om zo geld bijeen te krijgen voor de renovatie van een kerk. En omdat die stoffen inderdaad verkocht waren en de opbrengst al geïnvesteerd was in het project van Franciscus, had deze niets om zijn vader terug te betalen. Dus gaf Franciscus zijn vader alles wat hij had: zijn geld, zijn wambuis en al zijn andere kledij, met de woorden: ‘Ik geef u niet alleen al mijn geld, maar ook mijn eigen kleren.’ Op die manier legde Franciscus de identiteit af die hij van zijn aardse vader had gekregen. Hij bekleedde zich vervolgens met een meer basale en

belangrijkere identiteit: hij was Gods onbedekte schepsel, Gods naakte en kwetsbare kind.

Dit was niet Franciscus' enige ervaring met openbare naaktheid. Het verhaal gaat dat Franciscus eens zijn collega broeder Ruffino opdracht had gegeven om 'naakt, op uw onderbroek na' te preken in de kerk van Assisi. Toen broeder Ruffino zich daaraan onderwierp, schaamde Franciscus zich zo over zijn extreme opdracht, dat hij meeking en hem vergezelde in het naakt prediken (we weten niet zeker of dat wel of niet in onderbroek was). Jaren later ging hij naakt naar buiten, de sneeuw in om sneeuwpoppen te maken. Deze keer was het een poging om zijn sensuele verlangens onder controle te houden. Je kunt je voorstellen dat die techniek op zich goed werkte, tenminste voor zolang hij buiten in de vrieskou was.

Franciscus staat in een lange traditie van naaktheid in dienst van spiritualiteit. Deze traditie was er al in de dagen van Samuel en Saul; in de driejarige periode dat Jesaja naakt moest prediken; en in de tijd van Jezus zelf (zie 1 Sam. 19:23-24; Jes. 20:3; Mat. 5:40).

Jezus heeft het in de bergrede over het toekeren van de andere wang en een tweede mijl met iemand meegaan. Hij zegt ook dat als iemand je voor het gerecht daagt omwille van je mantel, je hem dan ook maar je andere kleren zou moeten geven. Met de bedoeling (denk ik) dat je, door jezelf zo bloot te geven, ook de harteloze hebzucht van je tegenstander blootlegt. Drie jaar later liet Jezus zelf zien wat hij predikte, toen hij naakt aan het kruis hing: daarmee legde hij de wreedheid van de Romeinse bezetter bloot, evenals de schijnheiligheid van de plaatselijke religieuze leiders.

In een paar vreemde en aangrijpende details vertelt het evangelie van Marcus ons dat Jezus drie keer uitgekleeft werd voor hij werd gekruisigd. De eerste keer werd hij van zijn kleren ontdaan om vervolgens weer bespottelijk aangekleed te worden in een purperen koningsmantel. Daarin werd hij gesard, bespuugd en geslagen. Daarna werd hij weer uitgekleeft en werden hem

zijn eigen kleren aangedaan. Ten slotte werd hij nog een keer ontkleed en wierpen de soldaten het lot over wie zijn overkleed mee naar huis mocht nemen, en wie zijn onderkleed, en misschien ook wel zijn sandalen, als een bonus voor deze werkdag. In tegenstelling tot wat de discrete religieuze kunst ons toont, hing Jezus openlijk naakt aan het kruis. Pas na zijn dood bedekte een vriendelijk mens, Jozef van Arimathea, het naakte lijk met een linnen doek (Mar. 15:16-46).

Naakt worden we geboren, zei Job, en naakt verlaten wij dit leven. In de tussentijd kleden we onszelf op duizend fascinerende manieren. Denk aan de grote verscheidenheid en betekenis van kleding in de maatschappij: militaire uniformen, academische regalia, religieuze gewaden; kleding als statussymbool, designlabels als teken dat je bij een groep hoort; feestelijke kostuums ter viering van een jaarlijkse feestdag; een galajurk, een trouwjapon, bikini, burka; een witte laboratoriumjas; verschoten blauwe jeans; heldergroene shirts of rode truien als uitdrukking van politiek protest of teamloyaliteit. We leren allemaal een verbale taal te spreken – Nederlands, Engels, Chinees, Spaans enzovoort – maar we moeten ons ook de fijne nuances van de taal van kleding eigen maken.

Als kleding zo veel betekent en uitdrukt, dan doet naaktheid dat natuurlijk ook.

Prediker somt een lijst op van zaken waarvoor er een tijd is. Daarin komt 'een tijd om gekleed te zijn en een tijd om naakt te zijn' niet voor. Maar zulke tijden zijn er wel. Je kunt bijvoorbeeld niet zonder naakt te zijn onder het felle licht op een operatietafel liggen. En je kunt het kaarslicht van de intimiteit niet betreden zonder naakt te zijn.

Dit boek gaat over je helemaal uitkleden, niet fysiek, maar geestelijk. Het gaat over het afleggen van de symbolen en de status van openbare religie – van dit zondagse pak van de zogeheten 'georganiseerde religie'. En het gaat over zorgen voor het welzijn van de ziel, die slechts gekleed is in de naakte menselijke huid. Daarom moet dit een kwetsbaar boek zijn, teder in

toon, vriendelijk in aanraking. Je zult hier geen agressieve argumenten vinden. Wel verlegen makende ervaring die ik openbaar maak. Het is een eerlijk boek, en ik hoop dat het ook praktisch is. Misschien heeft het wat ongemakkelijke geestelijke parallellen met wat ze vroeger een 'huwelijkshandleiding' noemden.

Je hoeft het niet eens te zijn met al mijn theologische standpunten. Ik ben een christen en alles wat ik schrijf komt voort uit mijn ervaring in die rijke traditie. Maar jij kan in een volkomen andere traditie staan, of in helemaal geen traditie. Dit boek nodigt niet uit tot het eens worden over theologie, maar tot experimenteren met onopgesmukte ervaringen met God. Deze ervaringen vormen het ruwe materiaal waar alle waardevolle theologie uit voortkomt.

Er is een hoop vuile theologie, de religieuze evenknie van vuile politiek en vuile zaakjes, denk ik. Je zou het religieuze pornografie kunnen noemen: een soort op geldwinst gerichte uitbuiting van naaktheid. Het wordt vaak gevonden op dezelfde plaatsen als lichamelijke pornografie, te beginnen bij het internet en de tv, en het belooft vergelijkbare dingen: namaakintimiteit, fantasie en schijngeloof, voyeurisme in privé zaken, plaatsvervangende ervaring, gemeenschap zonder toewijding. Dat is allemaal niet wat we beogen op deze bladzijden.

Nee, hier zijn we op zoek naar een verloren schat die al zo oud is als het verhaal van de Hof van Eden: de mogelijkheid dat we naakt zijn en ons toch niet schamen, naakt voor God, naakt ook voor elkaar. En dat we dan toch geen behoefte voelen om ons te bedekken of te beschermen, om ons een houding aan te meten, om ons imponerend te kleden. Dat we gewoon de vrijheid hebben om te zijn wie we zijn, wat we zijn, zoals we zijn (zie Gen. 2:25).

Op hun best helpen religieuze en geestelijke gemeenschappen ons om deze pure en naakte geestelijke ontmoetingen te ontdekken. Op hun slechtst maken ze ons alleen maar méér beschaamd, door ons te dwingen om ons meer te bedekken, of om ons imago op te kalefateren met de beste designlabels en nieuw-

ste rages. Zo worden we laag op laag neergedrukt door zware, ongemakkelijke, pretentieuze, goed gestevende religiositeit. Als iemand die iets van het beste en van het slechtste van religie en spiritualiteit heeft ervaren, hoop ik dat dit boek je zal helpen om al die afleidingen af te pellen en het oorspronkelijke, onderliggende geschenk te ontdekken, die kostbare verborgen schat.

Inleiding

‘En wat doe jij voor de kost?’ zou je kunnen vragen als we toevallig naast elkaar zaten op een vlucht, terwijl we allebei de stewardess negeren die opdreunt hoe we onze zitkussens in een drijvend object kunnen veranderen en welke elektronische apparaten we moeten uitzetten voordat we opstijgen. ‘Ik ben schrijver,’ zou ik dan fluisteren. Dan zou jij natuurlijk willen weten waar ik over schrijf. Ik zou kunnen antwoorden: ‘Ik schrijf boeken over spiritualiteit, culturele veranderingen en sociale issues,’ of iets van die strekking. Meestal zitten we dan zo in een interessant gesprek, dat nog lang doorgaat nadat we onze vluchthoogte hebben bereikt. (Tenzij je wilt slapen – ik beloof dat ik je dan niet lastig zal vallen.)

Omdat we elkaar niet in het echt ontmoet hebben, moet ik mij een voorstelling maken van wat jij mij over jezelf zou vertellen. Ik ben twintig jaar voorganger geweest, dus ik heb geleerd goed te luisteren. Als jij bent zoals zovelen die ik heb ontmoet, zou jij jezelf kunnen omschrijven als ‘meer spiritueel dan religieus’. Je bent op zoek naar zin en diepte in je leven, misschien zelfs naar een diepere ervaring van God, maar je hebt niet het gevoel dat de traditionele ‘georganiseerde religie’ je daarbij behulpzaam is.

Of je bent een trouwe gelovige: je gaat je leven lang al naar de kerk, je hebt een betaalde of onbetaalde bediening; je bent een ijverige seminarist of theoloog, een hardwerkende dominee, een kerkelijk werker, een priester. Maar je voelt dat je werkt op de automatische piloot, meedeinend met wat zich voordoet. Je houdt de religieuze tredmolen draaiend, maar je ziel is droog,

dorstig, leeg, moe. Je voelt je een beetje gebrand, misschien zelfs helemaal opgebrand. Te veel schuld. Te veel 'ik zou eigenlijk...' Te veel druk. Te veel bezigheden en onenigheid zonder helder uitzicht op uitkomsten die de moeite waard zijn. Je zou de diepere bedoeling van dit alles willen herontdekken: waar het om draait, waarom je doet wat je doet.

Misschien ben je intens bezig met diepe vragen en theologische heroverwegingen.¹ Je kunt niet langer leven met het geloof dat je geërfd hebt van je ouders of dat je eerder in je leven hebt opgebouwd. En terwijl je dogma's en doctrines doorzoekt, merk je dat je minder bidt, dat je niet meer warm wordt van aanbidding of bijbellezen of naar de kerk gaan. Je bent zo gefocust geweest op het uitzoeken en zuiveren van je theologische theorieën dat je het spoor bijster bent geraakt van geestelijke gebruiken die een hechte relatie met God ondersteunen. Je bent misschien op het punt gekomen waarop zelfs het woord *God* problematisch voor je is. Je wordt er niet goed van dat Gods naam zo vaak gebruikt en misbruikt wordt, en je wilt niet nog meer aan die verwarring toevoegen. Je wilt graag al die lawaaierige religieuze statements compenseren door alleen nog maar heel soms en heel zachtjes over God te praten. Tijdens dit pijnlijke proces van herwaardering van zowel je theologische als praktische godsdienstbeleving, kan God langzaam uit je leven verdampt zijn. Met als resultaat dat God geslonken is van een wezenlijk Iemand tot een vaag iets, een klein restje bezinksel. Alles wat je nog over hebt, is een theoretisch concept, een esoterisch principe, een afstandelijke abstractie die het niet meer waard is om het over te hebben, of tegen te praten.

Misschien voel je je geestelijk teleurgesteld en verwond. Misschien voel je je door God verlaten, in de steek gelaten, achtergelaten. Je weet niet meer waar je nu nog naartoe kunt. Misschien durf je het zelf niet toe te geven, maar hoor je eigenlijk bij het toenemende aantal theologen, dominees, priesters en levenslange christenen die atheïst zijn geworden vanwege langdurige teleurstelling, onbeantwoorde vragen en onverwerkte pijn.

Misschien ben je al zo lang sceptisch en cynisch dat je nu sceptisch bent over scepticisme en cynisch over cynisme. Je vraagt je af of er een post-sceptisch geloof zou kunnen bestaan, een post-cynische hoop, en misschien zelfs een post-atheïstische liefde.

Misschien ben je je geloof weer aan het heropbouwen nadat het ingezakt was.

Of misschien ben je net blanco begonnen aan je zoektocht naar geloof en een spiritueel leven. Hoe dan ook, je bent niet geïnteresseerd in nepspiritualiteit, gedwongen spiritualiteit, gehypete spiritualiteit, opgeblazen spiritualiteit. Je wilt elke vorm van schijnheiligheid laagje voor laagje afpellen en uitkomen bij de naakte realiteit, zoals Richard Rohr zegt:

Het doel van spiritualiteit is om de 'naakte persoon' zo te leiden dat hij vol vertrouwen voor de naakte God staat. Het is belangrijk dat we naakt zijn; met andere woorden: dat we komen zonder titel, verdienste, schaamte, of zelfs tekortkomingen. Alles wat we God kunnen aanbieden is wie we werkelijk zijn, en dat lijkt ons allemaal nooit genoeg. Ik ben ervan overtuigd dat geliefden dat ook zo voelen.²

Het volstaat niet meer om de juiste doctrines aan te hangen, mee te doen in instituties en je aangepast religieus te gedragen. Wat je nodig hebt zijn gebruiken in je leven die eenvoudig, haalbaar en goed vol te houden zijn, die je helpen om te beginnen met én door te gaan in een naakte ontmoeting met het heilige mysterie en de pure, liefdevolle aanwezigheid die mensen vaak God noemen.³

Als wij elkaar een keer zouden tegenkomen – in een vliegtuig of trein, op een feest, of waar dan ook – en als jij het tegen mij zou hebben over een van deze worstelingen of noden, dan zou ik je dit boek willen kunnen geven voordat we afscheid namen. Ik heb het geschreven omdat dit het boek is dat ik zelf van iemand had willen krijgen op verschillende momenten tijdens

mijn spirituele reis: toen ik net begon, of toen ik struikelde, op ruige plekken vol twijfel en strijd.

Het enige dat nodig is om aan een spirituele reis te beginnen, is een heel klein zaadje van geloof: geloof dat er daar ergens (of 'ergens binnenin') iets of Iemand is waarnaar het de moeite waard is om te zoeken. Het lijkt niet erg veel, maar ik weet dat het genoeg is.